

KULTÚRSOKK,

avagy egy kéthetes erdélyi terepmunka tapasztalatai.

Jelen tanulmány alapját a 2005. nyarán, a Budapesti Corvinus Egyetem által szervezett ördögösfüzesi (Fizeşu Gherlii / Románia) nemzetközi falukutató program alatt szerzett egyéni élmények és tapasztalatok képezik. A tábor során négy fős kutatócsapatunk a generációk közötti médiafogyasztás eltéréseire fókuszált, ugyanakkor számos egyéb, a kutatási témához szorosan nem kapcsolódó tapasztalatot is gyűjtött. Csapatunk három tagja volt erdélyi származású, mindnyájan a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem hallgatói, kettejük mára már le is diplomázott. A velük együtt a faluban eltöltött idő nagyban hozzájárult ahhoz, hogy bepillantást nyerhessek egy, a sajátométól számos vonatkozásban eltérő kultúrába. Az elkövetkezendőkben a kutatás első napjától rendszeresen vezetett terepmunka naplómön kívül helyenként az ő feljegyzéseiket is felhasználom majd.

Bő egy évvel a kutatás után, ismét visszahelyezkedve a realitás talajára, hét fő egységben tárgyalom majd az ott szerzett kulturális tapasztalatokat. A társas kapcsolatokon kívül kitérek az időkezelés, az alkoholfogyasztás és a higiénia, a közlekedés és az állattartás, valamint a nonverbális kommunikáció és a nyelvhasználat dimenzióira is.

Minden kezdet nehéz...

A kutatás első három napját a kolozsvári Babes-Bolyai Egyetemen töltöttük módszertani előképzéssel, s csak ezután utaztunk le a Kolozsvártól délre fekvő, településközpontnak számító, azonban így is mindössze 1431 főt számláló faluba, Ördögösfüzesre. A tervezett mikrobuszos szállítás helyett Szamosújvárig helyi vonattal mentünk, közel fél órán át állva, óriási hátizsákokkal nyomorogva (a tanárokat nem számítva csak az egyetemisták nyolcvanán voltak!) az amúgy is túlszűfolt kétszintes vagonokban. A szamosújvári állomásról aztán több turnusban szállítottak át a mikrobuszok (nem kisebb zsúfoltság mellett) a faluba.

Kellemes narancssárga délutánra érkeztünk. A főúton szabadon totyogó, gágogó libák fogadtak. A vízvezeték bevezetése miatt a földút feltúrva, s az időnként rákezdő szemerkélő

eső minden elképzelhető dolgot tömény sárrá varázsolt körülöttünk, és meg is tartotta ezt az idilli állapotot egész ott tartózkodásunk ideje alatt...

Végre találva egy viszonylag sármentes, agyontöredezett, keskeny járdaszegélyt, kipakoltuk a csomagokat a kisbuszból, majd a helyi asszonyok és lányok sorfalán át besétáltunk a paplak udvarára, mely a rákövetkező másfél hétben egyetemi előadóként, ebédlőként és tűzrakó helyként egyaránt üzemelt.

A nap további része az elszállásolással telt. A kutatócsapatok egy része családokhoz, egy része pedig a paplak melletti, szállássá átalakított román iskolába került. Az iskola melletti önkéntes döntésemet számos bizonytalansági tényező befolyásolta. Nem ismertem a falusi szokásokat, nem tudtam kihez kerülök, nem tudtam, hogyan oldható meg egy családnál a szállásról való kora reggeli és késő esti ki- és bejárás... Biztosabbnak látszott az iskolát választani, habár mint később kiderült így osztozni kellett a legkülönbélebb bogarakkal és egerekkel a matracokon .

A „beépülés”

Minden valamire való antropológus tudja, hogy valódi beépülés két hét alatt lehetetlen, főleg ha nyolcvan fiatal egyszerre kezdi meg a kívülről felfedett résztvevő megfigyelését egyetlen kis közösségben.

A helyütt azonban mégis bátorkodom a „beépülés” fényűző fogalmával élni, hogy ezt mire alapozom, az az elkövetkezendő oldalakból derül majd ki...

TÁRSAS KAPCSOLATOK:

Érkezésünk másnapján, még mielőtt a faluból bármit is láthattunk volna, a tisztán román nyelvű Kisszékre szállítottak bennünket, hogy az erdélyi diákok tolmácsolásával mentális térképet és SWOT táblázatot készítsünk az ottaniakkal. Nem is lett volna gond, ha találunk valakit a faluban, de a főúton bandukolva csupán néma portákat láttunk. **Szombat volt: a mezőgazdaságban munkanap.** A rengeteg tennivaló a vasárnapon kívül gyakorlatilag minden nap a földekre hívta az embereket.

Később a médiahasználattal kapcsolatos kérdésekből kiderült, hogy az asszonyok azért hazaszaladnak a mezőről, hogy megnézzék kedvenc tévésorozataikat:

„Az asszonyok többnyire a sorozatokat nézik. Mezőről is hazajönnek, hogy megnézzék. Úgy intézik, hogy minden nap megnézhessek, ha ez nem sikerül, akkor az ismétlést nézik meg.”

[Saját terepnapló – júl. 12. (Kedd)]

„Azt (a sorozatot) mindig meg kell nézni.”

[Moldován Csilla, egy 56 éves helybéli asszonnal készített interjújából]

Megérkezésünk harmadnapján, melyet végre teljes egészében a faluban sikerült töltenem, rögtönzött idegenvezetést kaptunk egy helybéli gimnazista lánytól, aki onnantól kezdve egészen a tábor végéig nagy segítségünkre volt (s mind a mai napig levelező társak maradtunk). Találkozókat és gyárlátogatásokat szervezett, információkkal és jó tanácsokkal látott el a falu életéről.

Nem sokkal később sikerült egész családjával is megismerkedtem, akik nagy szeretettel fogadtak, lányukként kezelve többek között segítettek a mosásban, a szabadban felállított zuhanyrács kényelmetlenségeit forró kádfürdővel enyhítették, saját szobát biztosítottak, ha egy rövid időre ott akartam hagyni a tantermi szállásunkat, fuvaroztak, s elkalauzoltak a szamosújvári helyi piacra is. Vendégszeretetüket talán az jelzi leginkább, hogy a búcsúzáskor tőlük kapott rengeteg ajándékot egymagam haza sem tudtam cipelni.

Csoportosan nézelődtünk tehát a faluban amikor kísérőnk egyik rokonának házához értünk. Az idős asszony meglátva minket kijött a kapuba s nehéz sorsát kezdte mesélni, hogy nem örvend ugyan a legjobb egészségnek de mégis kapálnia kell és gondozni a nyulait. Lassan mentünk volna tovább, de furcsa lett volna csak úgy, szó nélkül otthagyni az asszonyt, így felajánlottam, hogy ha gondolja vagyunk itt nyolcvanan, fiatalok, erősek, szívesen segítünk. Kedvesen visszautasította ajánlatunkat, mi pedig továbbsétáltunk. Meglepett azonban kísérőnk válasza, aki csendben, kissé dorgálón megjegyezte, hogy nem is vagyunk úgy öltözve, hogy egy kertben segíthetnénk. (Rajtam – mint a tábor ideje alatt végig – hosszú szoknya, vászonnadrág és bakancs volt, a többiek hasonlóan, túrázáshoz öltözve, ki kis nadrágban, ki farmerben.) Akkor úgy éreztem nem igazán a ruha, inkább az ellen szólalt fel, hogy a **segítség**ünket felajánlottam. Minket ott, a faluban végig vendégként kezeltek, s talán ez ellent is mond a korábbi „beépüléses” fogalomhasználatomnak. A vendégeket kiszolgálták, megvendégelték, de sehol nem dolgoztatták. Ezt alátámasztja a korán reggeli felkeléseim

tapasztalata, mikor reggel hat óra körül még vastag ködben, az iskolából átsétálva a paplak konyhájába – ahol már készült a táborozók reggelije – köszöntve az ott lévőket felajánlottam a segítségemet. Eleinte hallani sem akartak arról, hogy segítek, inkább leültettek és forró teával kínáltak. A következő reggelen megint odamentem, aztán ismét, minden reggel, s egyre inkább megengedték, hogy részt vegyek ténykedésükben (ezt a vendég státuszról a beépülés státuszába való átmeneteként értékelem). Eleinte csak letakarítottam az ebédlő asztalokat, aztán már fel is mostam (mikor egy ügyetlen mozdulattal sikerült kiborítanom fél vödör vizet, értetlenkedve megjegyezték, hogy „de hát ez a legmodernebb felmosó készlet”, mire én azt válaszoltam, hogy tudom én, csak hát otthon én kevésbé modern módokon szoktam felmosni). Később segítettem a mosogatásban, én raktam fel a teának való vizet forni, egy hét elteltével pedig már a véleményemet is kikérték az ételízésítésben. Ezek a korán reggeli együttlétek válhattak aztán az irántam tanúsított bizalom alapjává, melynek egyéb megnyilvánulásaira a későbbiekben még kitérek.

A segítség felajánlásának dilemmájával csupán egy ízben találkoztam, mikor egyik, szolidaritást vizsgáló táborozó társammal terepismereteink fejlesztésére megmásztuk a közeli szőlővel borított hegyoldalt. Visszafelé úton, a kisbükkeni román temetőnél háznyi magasan megrakott szekérral közeledő kocsisokat hallottunk. Aztán egyik pillanatról a másikra éktelen káromkodás: szekerük (talán tengelytöréssel) elakadt a keskeny, kitaposott ösvényen. A kocsisok csak ketten voltak, ők nem láttak minket, s nekünk is csak a felpúpozott szekér egy részére volt rálátásunk. Nem tudtuk, hogy mit tegyünk, esetleg szükség lehet még egy erős férfikézre, de lehet, hogy az sem segít... Toporogtunk egy darabig, mialatt a szekér gazdája szidalmakkal záporozta társát, míg végül úgy döntöttünk, hogy jobb, ha mi elindulunk vissza a faluba. Helyesen cselekedtünk? Ki tudja...

Bár kutatási témáink különböztek, közösen végeztük a házaló interjúzást is. Ésszerűnek látszott a férfi-női párosítás, hisz a nő jelenléte bizalmat ébreszt az otthon tartózkodó idősokban, számomra pedig biztosabb volt, ha idegen házakhoz legalábbis kísérővel megyek. Egy ilyen, a helyi könyvtáros asszonnyal készített közös interjúnk során találkoztam először a „**tiszta magyarság**” fogalmával. Az asszony ezzel a névvel illetett minket, mint magyarországi magyarokat, bár utána gyorsan hozzátette, hogy annak ellenére, hogy ő itt él, önmagát is tiszta magyarnak vallja.

Egy másik alkalommal a házi szöttest készítő Mari nénihez látogattunk el. Bár az asszony román anyanyelvű volt, leánykori cselédkedése során megtanult annyira magyarul, hogy könnyedén elbeszélgethettünk vele. Teli lelkesedéssel kalauzolt át háromfalú, rozoga „gyárába”, és bevezetett minket a szövése rejtelmeibe. Ezen a jókora szövőszéken készített

rongyszőnyegekéből és a falubelieknek végzett egyéb varrásokból jutott pénzhez. Támogatva a „haldokló kisipart” magam is vettem tőle jutányos áron két méter gyönyörű törtfehér háziszótttest. Kérte is, hogy ha hazaérve elkészülök majd az anyagból varrni szándékozott ruhával, küldjek neki róla egy képet emlékre...

ALKOHOLFOGYASZTÁS:

Még a Romániába való elutazás előtt, egyik erdélyi származású ismerősömtől érdeklődtem, hogy milyen ajándékokkal tanácsos a falubelieknek kedveskedni. Ő akkor az ott viszonylag drágának számító kávé és pirospaprikát ajánlotta, s külön felhívta a figyelmemet, hogy szeszestalt semmiképpen se vigyek, mert a szilvapálinkájukra oly büszke Ördögösfüzesieknél ez kimondott sértésnek számítana. Megfogadtam a tanácsát és a pirospaprika mellett döntöttem, kiegészítve egy rúd finom gyulai szárazkolbásszal.

Soha azelőtt, hogy odakerültem, nem ittam pálinkát, ott végül azonban a szakadatlan **kínálgatások** után végre megkóstoltam. Női mivoltom és vendég státuszom keveredése egy ízben azonban igen érdekes helyzetet teremtett. Idegenként egy házba belépve az ottaniak vendégszeretetük kimutatására már rögtön hozták a kínálós pálinkát, de mikor a töltésre került a sor, a házigazda kissé elbizonytalanodott. Közel húsz éves voltam, de nem nézhettem ki 16-17 évesnél többnek. Illik-e egy „kislányt” pálinkával itatni? Végül, szabadkozások közepette mégis töltött egy pohárkával, és rám hagyta a döntést, hogy megiszom-e vagy sem.

Kevésbé derűs dolog annak a reggelnek a felidézése, mikor akaratlanul is, két, tőlem hatnyolc méterre ülő asszony beszélgetését hallgattam ki. Korán volt, jó fél órával a nyolc órakor esedékes reggeli előtt, mikor rendszerint még minden kihalt és csendes. A bölénycsordát már kihajtották, velük távoztak a falu tehenei és kecskéi is. Egy bögre forró tea mellett a paplak verandáján üldögélve ilyenkor próbáltam a terepnaplóm esetleges lemaradásait pótolni. Az asszonyok félhangosan beszélgettek, tudhatták, hogy én is hallhatom. Azt, hogy ennek ellenére sem vonultak arrébb, vagy kezdtek el suttogni, tartom a bizalom azon jelének, amelyről már a korábbiakban beszámoltam. Nem akartam odafigyelni, mégis meghallottam, mikor az egyik asszony ittas férje **brutalitásáról** mesélt a másiknak, mire az vigasztalásképp elmondta a saját történetét. Nem tudtam többé a naplórásra figyelni, de a kezem akaratlanul is tovább mozgott, immár jelenlegi szavaikat papírra vetve:

- „*Hogyan tudsz így vele egy házban élni?*”

- „*Nincs más választásom!*”

...

- „*Amikor szerettem, csak terhére voltam. Most én taposom le az érzelmeit...*”

[Saját terepnapló – júl. 13. (Szerda)]

A családon belüli erőszak egy másik vonatkozását csapattársam jegyezte fel, a gyermekekkel végzett foglalkozásaink egyikén:

„(a fiú) rosszat tett, dobálózott, és felé mentem, hogy megkérjem, ne tegye többet. Első reakciója, hogy összehúzódott és kezével hátulról a fejét védte...”

[Moldován Csilla feljegyzése]

Ezt a reakciót ő az otthoni verés következményének tartotta. De találkoztunk a gyermekek közötti brutalitás változataival is, fiúk lányokat és lányok fiúkat vertek a szemünk láttára a csoportos foglalkozásokon. A fókuszcsoportos beszélgetésekből aztán az is kiderült, hogy a magyar- és a cigány-gyerekek egymással való kapcsolattartása is többnyire csak verekedések keretében valósult meg, melyek rendszerint minden ok nélkül, a találkozás „öröme” törtek ki.

Visszatérve az alkoholhoz, annak káros tulajdonságai ellenére sikerült azonban legalább egy jótékony hatásával találkozunk: már néhány napja a faluban laktunk, mikor kora délután becsöngettünk az egyik házba, hogy feltegyünk néhány kérdést. Nagyon kedvesen fogadtak. Annak ellenére, hogy éppen nagy munkába voltak (meszelték a nappalit), bevezettek a legbelső (!) szobába, és hellyel kínáltak bennünket. A családfő abbahagyta a munkát és letelepedett velünk szembe a szoba küszöbére. Ekkor azonban az első, szerencsétlenül feltett (kellő bevezetés nélküli, túlságosan is a levegőben lógó) kérdés következtében beállt a csend. Sem mi ketten, sem a férfi nem tudta, hogy mit mondjon. Végül az asszony oldotta meg a helyzetet, mikor három pohárral és egy flakon házi pálinkával tért vissza. A férfi először csak

nekünk töltött, majd az asszony felszólítása ellenére magának is. Onnantól kezdve nem volt több gond, és egy hosszú, kellemes beszélgetés emlékével távoztunk.

HIGIÉNYIA:

A szervezők ugyan még Kolozsváron figyelmeztettek, hogy ha lehet mindenki fürdjön még egyszer utoljára a kollégiumokban indulás előtt, mert a faluban érkezésünkre még nem lesznek kész a külön nekünk felállított zuhanysátrak, a figyelmeztetés súlyát nem igazán fogtam fel. Fürödtem én, nem arról van szó, csupán eleddig elképzelhetetlennek tartottam, hogy az emberre másfél nap alatt is rakódhat annyi kosz a semmittevésben, hogy úgy érzi, ha nem talál egy vízcsapot menten megőrül. Nem csoda, ha olyan hálásak voltunk, amikor a helybeliek beengedtek a fürdőszobáikba, és folyamatosan fűtötték a kazánt, hogy mi meleg víz mellett vakarózhassunk ki a koszból.

Megérkezésünk estéjén már vacsorával vártak minket a paplakban. Kerestem, hogy hol moshatnék étkezés előtt kezet. Ekkor vezettek oda az iskola oldalához ácsolt, nyolc csapteleppel ellátott két méter hosszú fémből készült *vályúhoz*. Erre nem számítottam. Bizarsága ellenére amúgy ötletes megoldás volt: sokan elfértek ott egyszerre, lehetett benne kezet- és fogat mosni (az ivást a víz viszonylag magas arzéntartalma miatt nem igen ajánlották), s néhány nap múlva tükröt is kaptunk hozzá. A napról napra való szorgoskodással kész kis szabadtéri fürdőszobát alakítottak ki nekünk. Lehetett ott cipőt takarítani, sőt még ruhát is mosni (ilyenkor tanácsos volt a vályú lefolyással ellentétes végéhez állni, hogy a többiek, ha fogat mosnak ne a ruhát köpködjék össze) – bár ez utóbbi művelethez később külön lavórokat is kaptunk.

A tipikus értelemben vett kulturális sokkot nem is a vályú, hanem az ún. budi váltotta ki belőlem. A zuhanysátrakhoz hasonlóan a szabadtéri WC-k sem készültek el érkezésünkre. Maradt hát a paplak öreg, legyekkel zsúfolt árnyékszéke, és három, az iskolához tartozó tappancsos beton férfi WC. Ezzel a felhozattal volt a legnehezebb megbirkóznom. Már a második nap végén úgy éreztem, inkább kiszaladok az erdőbe, de én azokba többet be nem megyek. Aztán szerencsére harmadnapra kaptunk négy frissen épült, frissen ásott budit, WC tetővel (!), és csodálatos furnérillattal. A illat később ugyan eltűnt, s az esőzések miatt a budi furnérlemez oldalai is behajlottak, de ahogy a mondás tartja: mégiscsak a miénk volt.

Ehhez képest az étkezés helyenkénti színvonala már nem váltott ki belőlem különösebb fennakadást. Az egyik, egyébként igen szegény háznál puliszkával kínáltak, hogy

kifejezzék vendégszeretetüket. Annak ellenére, hogy a kolozsvári kóstolás óta nem igazán rajongtam a puliszkáért, nem akartam megsérteni őket. Az eltérítő hadműveletek (épp most ettem, egyáltalán nem vagyok éhes, lassan vacsora van a paplakban...) rendre kudarcba fulladtak. Őszintén megvallva a határozott és szakadatlan kínálgatások elől gyakorlatilag másfél hét alatt egyszer sem tudtam kitérni. Így, mint később annyiszor végül itt is kénytelen voltam elfogadni a meghívást. Nem volt elég tányér a háznál, így nekem egy műanyag ételhordó doboz fedelében tálaltak. Nem tartom magam különösképp finnyásnak, de mikor elém tették az az érzésem támadt, hogy az a doboztető talán még sosem látott mosogatószert. Megpróbáltam a puliszka tetejéről enni, ami nem érintkezett a tállal. A feltétként rátett sült kolbász nagyon finom volt, így azt mind megettem, a többit viszont – elég elítélhető módon – csak a villa hegyével piszkáltam. A ház feje erre mosolyogva rámutatott a sarokban lévő macskaalomra, és megjegyezte, hogy annyit eszem, mint ők. Mit tehettem volna? Visszamosolyogtam, és tovább erősítettem, hogy épp most ettem, és tényleg egészen teli vagyok.

IDŐKEZELÉS:

Mint azt már korábban is említettem a táborozóknak minden reggel nyolc órakor szolgálták fel a reggelit a paplak két szobájából átalakított ebédlőben. Kilenc órakor az udvaron gyülekezve aztán egy csűr falára szerelt tábla mellett megkezdődött az egy óras „egyetemi” oktatás. Tíz órakor ki-ki útjára indult, hogy tovább folytassa kutatását.

Csak hónapokkal később, egy véletlen folytán jöttem rá, hogy ezek az egy óras kutatási kényszerpihenők, akár tudattalanul is, egy fontos helyi szokásra adott válaszként funkcionáltak, miszerint reggel 10 óra előtt nem illett a szomszédokat házukban zargatni.

ÁLLATTARTÁS:

Tősgyökeres városi lévén nem kis meglepetést okozott mikor egyik nap, dél tájban, szemközt találtam magam a földúton egy tehénnel. Körülnéztem, hogy hol a hajtója. Sehol nem volt senki. Később elmagyarázták, hogy a reggeli kihajtás után a tehének bizony minden délben hazatérnek, külön vezetés nélkül, ki-ki a maga portájára.

A tehénekhez hasonlóan a libák és a tyúkok is önállósították magukat. A libák naphosszat a földúton tanyáztak, vagy a patakba tisztálkodtak, szürkületkor pedig mind

hazatértek. A tyúkok rendszerint idegen kertekbe mentek kapirgálni, s a házigazda általi megtűrtségük mutatta a két tulajdonos közötti jószomszédi viszonyt.

NONVERBÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ:

Ott tartózkodásunk alatt a falusiak irányunkba való megfelelési igyekezetének néhány nyilvánvaló jelével is találkoztam. Ide sorolnám a már korábban említett felmosó készletet, illetve az azt követő csodálkozó mondatot. Több ízben találkoztam továbbá olyan helybéli férfiakkal, akik négy szemközt maradva velem szégyenkezni kezdtek koszos **kezeik** miatt. Mikor megjegyeztem, hogy semmi baj, hisz tisztességes munkáskezük van, váratlanul felragyogtak, és elmesélték, hogy hiába mossák, sosem lesz tisztább, mert a kosz már beleívódott a bőrükbe.

Elutazásunk előtti utolsó vasárnapon történt, hogy a falu román negyedében sétálva (a román, magyar és cigány etnikumok szegregációját a falubeli elhelyezkedésük is jól tükrözte) üdvözöltem egy szembe közeledő férfit. Felismerni véltem, így odajött hozzám (addigra már annyi idegen arcot láttam, hogy én magam teljes biztonsággal nem mertem volna már senkiről azt mondani, hogy még nem találkoztunk). Magyar volt, így elkezdtünk beszélgetni. Suttogott valamit a falu hatalmi viszonyairól, meg az üdvözlés helyi szokásairól, hogy nem mindegy ám, hogy kinek köszönök Jó napot! -tal és kinek Jó napot kívánok! -kal, ennek magyarázata azonban többszöri visszakérdezés után is igen zavaros maradt. Erősen invitált, hogy látogassam meg, itt van a háza nem messze, menjek el hozzájuk ebédelni. Ekkor két kisgyerek szaladt arra az úton, majd a közelben megállva csak bámultak, rövid idő után pedig nevetgélés közepette visszarohtak arra, amerről jöttek. A férfi erre megkérdezte, hogy láttam-e mit mutattak. Nemleges válaszomra két mutatóujját egymás mellé helyezte és a hosszanti oldaluknál egymáshoz dörzsölte őket. Kérdeztem, hogy ez mit jelent, erre elmondta, hogy a gyerekek **szeretők**nek tartanak, és azért futottak el, hogy most beárujják őt otthon az asszonynál.

Egy másik, számomra eleddig úgyszintén ismeretlen kézmozdulattal a stopposoknál találkoztam. A nyugatról átvett felfelé mutató hüvelykujj helyett itt mindenhol a lefelé fordított nyitott tenyérrel való intést alkalmazták.

KÖZLEKEDÉS:

A **stoppolás** egyébként Erdélyben a távolsági közlekedés igen bevett formája, egyfajta maszek taxizásnak is tekinthető, hisz sajátos, fejenkénti tarifáival kereseti lehetőséget nyújt a fuvarozóknak. A díjszabás, bár írásban nem lefektetett, igencsak egységes, s a helybéliek által általánosan ismert és elfogadott. A Szamosújvár és Ördögősfüzes közötti 7 km-es távolságot „alkalmival” például fejenként 15000 (rég) lei-ért lehetett megtenni.

„Reggel fél tíz után érkeztem Szamosújvárra, ahonnan stopoltam, pár perc után kaptam is alkalmit...”

[Moldován Csilla naplóbejegyzése – júl. 10. (vasárnap)]

Stoppal közlekedni a hét minden napján, gyakorlatilag bármely napszakban lehetett, s ismerősök esetén is illett legalábbis felajánlani a viteldíj megfizetését, amelytől azok olykor gálánsan elálltak.

Bár a falun csak ritkán robogott át jármű, azok sebessége azonban jócskán túllépett mindenfajta korlátozást. Nem volt ritka az **ittas vezetés** sem: magam is ültem olyan kisbuszban, melynek sofőrje három kupica pálinka és egy pohár vörös bor közvetlen elfogyasztása után vágódott be a volán mögé. Érdekes módon azonban ez akkor, másfél héttel a falusi ott tartózkodás megkezdése után egyáltalán nem volt feltűnő, olyannyira nem, hogy a falubeliekhez hasonlóan ez idő tájt teljesen leszoktam a biztonsági öv használatáról is.

NYELVHASZNÁLAT:

Végül néhány, az erdélyiekre jellemző szóhasználat, amelyeket a naplóm hátuljára jegyeztem fel:

Leoltani a tévét – lekapcsolni a tévét

Ügyelj! – Vigyázz!

Lássam! – Mutasd!

Meg van menve – örült

Vagány – csinos

Murok – sárgarépa román neve, de a magyar lakosság körében is nagyon elterjedt

Vineta – padlizsán

Zárszó

Ezek voltak tehát életem első „terepmunkájának” kulturális tapasztalatai. Első évet végzett szociológus hallgatóként akkoriban még csak keveset tudtam a tudományokról; a kulturális antropológiáról, mint olyanról, pedig egyáltalán nem is hallottam. A dolgok azóta sokat változtak...

Az antropológiában olyan integratív tudományra leltem, mely mint eszköz, segíthet megtalálni a választ a világgal kapcsolatos kérdéseimre. A különböző diszciplínák határait átlépve ugyanis összekapcsolja azt, amit amazok szétválasztanak. Nem volt nehéz belátni Downs igazát, aki azt írja: ha meg akarjuk ismerni az embereket, közéjük kell mennünk¹.

Elismerem ugyan jelen tanulmány számtalan hiányosságát, s az öt sarkalatos paradigmától való lemaradását, de védelmére legyen mondva: ez egy vallomás, mint ahogy Geertz is írja Az eszes vademberben – „Minden etnográfia részben filozófia, a maradék nagy részben pedig vallomás”².

Vallomás, nemcsak a falusiakról, hanem önmagamról is. A tábor alatt rengeteg új dolgot tanultam: új dolgokat az emberekről, az emberközi kapcsolatokról és saját magamról.

Álljon itt végezetül még egy utolsó, számomra igen kedves falusi jelenet annak illusztrálására, hogy milyen kevés is kell néha a boldogsághoz...

A médiahasználat kérdéseit kutatva felosztottuk magunk között, hogy ki melyik házhoz menjen. A gyerekekkel folytatott előzetes beszélgetésekből néhány dolgot már előre tudtunk a családokról, így ezekre a helyekre egyedül is el tudtam menni. A papíromra felírt első helyszínnél néhány, a ház előtti földúton játszadozó gyereket találtam. Elmondtam, hogy kit keresek, és kérdeztem, ismerik-e. Az egyik kisfiú erre odajött hozzám és bevezetett az édesanyjához. Az anya gyermekét egyedül nevelő, nehéz sorsú asszony volt. Nem sok oka lehetett bármilyen vidámságra. Elmondtam, hogy miért jöttem, és mint mindig, felajánlottam a segítségem, mondván, hogy ha már feltartóztatom a kérdéseimmel, legalább segíték egy kicsit a házimunkába. A segítséget ő sem fogadta el, de szívesen válaszolt feltett kérdéseimre, és én hamarosan már búcsúztam is. Mikor kikísért a kapuban még elbeszélgettünk egy kicsit. Szóba került hogy városi gyerek vagyok, erre elmeséltem neki, mivel ugratnak a fiúk a táborba, tudniillik hogy egy tehenet nem tudok megkülönböztetni egy lótól. Védekezésül, hogy demonstráljam az állatvilág terén szerzett tapasztalataimat rámutattam a kertjében

¹ Downs (1973): Human Natura.

² Geertz (2000): Az eszes vadember 6.p.

kergetőző egyik szárnyasra, hogy lám, az holtbiztos, hogy egy kakas. Megnézte, hogy merre mutatok, majd teljes komolysággal rám nézett és közölte, hogy ő bizony csak tyúkokat tart. Volt ott ám erre irulás-pirulás, végül mindketten jót nevtünk a dolgon. Este néhány szál gyönyörű bazsarózsát kaptam tőle, amiket a hálósobánkat takarító szomszédasszonyával küldött el.

Pocsarovszky Regina

2006. október, Budapest

Felhasznált irodalom:

- **Downs**, James (1973): Human Nature – An Introduction to Cultural Anthropology. Beverly Hills, California.
- **Geertz**, Clifford (2000): Az eszes vadember. In Magyar Lettre 40. 2000